

KÖZÉPISKOLÁINK FELÜGYELETE.

Hazai középiskoláink felügyelete legujabban sokat foglalkoztatta az érdekelt köröket, jeléül annak, hogy büzlik valami Dániában. Az eddigi felszólalások ez ügyben igen figyelemre méltók voltak, lelkes és a dologhoz értő férfiak nyilatkozatai; de részemről nem hiszem, nem hihetem, hogy a létező bajokon legkevesebbet is segíthetnének, mert az embereket akarják megjavítani és nem veszik észre, hogy a baj a rendszerben van, mely a legjobb embert tehetetlenné teszi; ideális alakokat festenek a falra, de nem árulják el, hogy honnan vegyünk ilyeneket az életben. Magam három évtizede foglalkozom az iskolák mindennemű ügyeivel és e hosszú idő alatt ismételve elmondtam nézetemet a középiskolák felügyeletéről is. Eredménye nem igen volt felszólalásomnak; de ez nem tarthat vissza attól, hogy újra rámutassak a létező bajokra és azoknak egyrészt okaira, másrészt orvosságaira. Nem tartom magamat csalhatatlannak; de egy kissé bizom ítéletem helyességében, mert a tények nekem adnak igazat, azonfelül nem akarok senkitől semmit, nem keresem senkinek kegyét és nem félek senkitől, legerősebben pedig irtózom a nemzeti géniusz legújabb szellemétől, melynek jelszava: Nyelvével él a magyar!

Minthogy a középiskolák felügyelete megoszlik a tanártestületek, az igazgatók, a főigazgatók és a központi kormány közt: e kérdés tárgyalása majdnem azonos a középiskolák összes ügyeinek fejtegetésével. Természetes dolog, hogy ilyesmire egy kis előadás keretében nem vállalkozhatom; az is természetes dolog, hogy személyekről nem beszélek, hanem intézményekről, és hogy egy betűvel sem tagadom semmi irányban vagy körben a jeles kivételeket, midőn a nézetem szerint el nem tagadható nyomorúságokról egész általánosságban kell szólnom.

Ha különben nálunk a középiskolák felügyeletéről beszélnek, e terminus alatt első sorban a főigazgatói tisztet értik. Már harmincz évvel ezelőtt szükségtelen és káros intézménynek tekintettem a főigazgatóságot a nálunk divó keretben, és minthogy akkor más és ma ismét más férfiak foglalják el e hivatalokat, ez egy tény is, azt hiszem eléggé megvéd azon alávaló gyanusítás ellen, mely more patrio valószínűleg nem fog elmaradni, mintha következő megjegyzéseim egyes személyek ellen irányulnának. De a főigazgatók a középiskolák adminisztrációjában első sorban csak kapcsolatok az intézetek és a kormány közt, s így elkerülhetetlen, hogy róluk szólva folyton lefelé is, fölfelé is ne kellene tekintenünk.

A magyar középiskolai adminisztráció bámulatosan rossz. Egyszerűen ázsziainak mondhatnók, ha nem kellene attól tartanunk, hogy ezzel egy egész földrészt súlyosan megsértünk. Lassúság, nehézkesség, akadékoskodás, következtelenség, a sablon és slendrián uralma, rendeletgyártás, no meg megemészthetetlen irka-firka ez adminisztráció fő jellemző vonásai. Az érdekelt felek, főleg a tanárok, nagyon jól ismerik ez állapotokat és négy szem közt nem is fukarkodnak a megfelelő epithetonokkal; persze nyilatkozniok bajos, hisz ma — azt állítják — csak a török-szakad dicsőítő elemeknek van jelenök és jövőjük, a kik már is hirdetik, hogy utólértük, sőt már túl is szárnyaltuk a külföldet; csak ezek kapnának szabadságidőt, ezek külföldi ösztöndijakat, zsiros irodalmi megbizásokat és egyéb kiváltságokat, esetleg tanártársaik terhére is, de ez (szerintök!) nem baj. Nem vitatom e vádak helyességét, de tény, hogy ezek ütik a nagy dobot, a komolyabb törekvésü elemek pedig el vannak keseredve, duzzognak és hallgatnak. Ily körülmények közt a középiskola fölvirágzása bajosan várható és a tényleges állapotok csakugyan kétségtelenné teszik, hogy középiskoláink erősen haladnak, de bajosan állítható, hogy fölfelé haladnak.

A főigazgató mai tanügyi rendszerünkben felügyelő, ellenőr, pædagogiai tanácsadó és mindenek fölött posta. A róla szóló szabályzat értelmében felelős a felügyeletére bizott iskoláknak anyagi és szellemi állapotáról, az igazgató és a tanárok működéséről, az ifjúság erkölcsi és tanulmányi haladásáról. Hogy ez képtelenség, az első pillanatra is érthető. Mert micsoda eszközök állnak neki rendelkezésére, hogy ezt az óriási felelősséggel járó munkakört betöltse? Évente egy néhány napra terjedő látogatás, esetleg (de

most már minél ritkábban) az érettségi vizsgálaton való elnöklés, no meg rengeteg irka-firka, melyet az iskoláktól kap és, esetleg elolvasva, továbbítani köteles. Világos, hogy a körülírtam föladat ily eszközökkel meg nem oldható, de nem oldható meg egyéb eszközökkel sem, mert a főigazgató nem lakhatik egy intézetben, még kevésbé egy tuczatban; és mert a főigazgató is ember, nem pedig gőzgép és tudományos encyclopædia.

Ha a szabályzat értelmében a főigazgatókat csakugyan felelőssé tennék az iskolák állapotáról, oly fegyelmi vizsgálatok támadnának, melyek egytől-egyig csúfos elcsapással végződnének. A főigazgató például felelős arról, hogy egy osztályból a másikba csak oly tanulók menjenek fel, a kik az előző osztály penzumát elsajátították. Kérdezem, hol van hazánkban iskola, a hol e föltevésnek a tanulóknak csak legalább fele is megfelelne? A főigazgató felelős az iskola haladásáról. És hogyan állunk ma, — a jeles kivételeket itt sem tagadva? A latin és német tanítás csődöt mondott, a görög nyelvről kár beszélni; a magyarban és történelemben igen gyarló az eredmény; a többi tárgyakról nem akarok kompetenzia híján szólni, de hivatott szakférfiak ezekről sem ítélnék kedvezőbben. Hol volt a főigazgató, mikor állapotaink ezen lejtőre jutottak?

Tanárok kinevezésénél és áthelyezésénél, esetleg magasabb fizetési fokra előléptetésénél, igazgatók kinevezésénél senkit sem illet még joggal és a mai szervezet értelmében is nyomosabb szó, mint a főigazgatót. Ha ezt a jogát érvényesítette, újra kérdem, hajlandó-e az e téren törtétekért a felelősséget elvállalni? Alig hiszem, hisz e személyi ügyek elintézése egyik szomorú oldala a közoktatási adminisztrációnak, melyért, az én tapasztalatom szerint, senki, de seki sem akar felelősséget vállalni.

Hogy az ország különböző tankerületeiben igen különböző szokások divnak, az a mai rendszernél könnyen érthető, hiszen X. északi Magyarországon nem is sejti, hogy Y. délen hogyan intézi el a dolgokat. Mert a főigazgató is gondolkodó ember és a maga meggyőződése és eszejárása szerint érvényesíti a szabályzatok és rendeletek holt betűjét. De a főigazgató szakember is, vagy helyesebben szakember volt, a mikor kinevezték. A rengeteg papirfogyasztás, az utazgatás és examinálás tönkre teszi idejét és erejét és nagyon kevés órát enged neki, melyet szaktudományában való további önmivelésének szentelhetne, ha Piripócscon e czélra a szük-

séges eszközök rendelkezésére állnának is. De hiszen a rendszer értelmében neki nem is szabad szakembernek lennie, neki universal-genienak kell lennie, minden tárgyhoz kell értenie, mert a hivatalos észjárás szerint a legnagyobb hiba volna, ha egyoldalú volna, tudniillik ha csak egy tárgyhoz valóban értene. Az új főigazgató tehát, nyomban kinevezése után, neki fekszik, hogy magát ily universal-genievé kiképezze; ha klasszikus philologus volt, átveszi Mocnik algebráját és geometriáját, meg Fehér Ipoly physikáját; ha természettudós volt, megfordítva: átismétli a görög és latin grammatikát. Egy kis magyar irodalmi olvasottság sem árt, egy kis történeti tájékozottság is jó lesz; tehát itt is próbál szerencsét. E méltatlan idő- és erőpazarlás eredménye ismeretes: az érettségi vizsgálatokon minden aggodalom nélkül mehetnek keresztül oly fiúk is, a kik tanúltság tekintetében a IV. osztály színvonalát sem érték el, a nélkül, hogy a főigazgató ezen nagyon fönnakadna. De miért is kinlódjanak a főigazgatók azzal, hogy maguk is újra érettségire készülnek? A tanárokat akarnák e tudománnyal ellenőrizni? Ismeretes dolog, hogy az e fajta kísérletek ismételve mily csúfos vagy kínos jelenetekre vezettek. Vagy az ifjúság az ellenőrzés tárgya? De akkor mire való a tanár, a ki tanítványai megítélésében első sorban kompetens, és az intézet igazgatója, a kik oly könnyen kijátszhatják a legszemesebb főigazgatót is?

De nem folytatom e reflexiókat, melyeket in infinitum lehetne folytatni, de sajnos, nem cum gratia. Nézetem szerint e kérdések fejtegetésénél már a «felügyelet» szó sem helyes, mert izetlen rendőri mellékizt ad a dolognak. De ez mellékes. A fődolog, hogy a mai rendszerrel szakítsunk. És itt két elvhez jutunk, mely a továbbiakban irányadóul szolgálhat:

Első: Az iskola anyagi és szellemi, erkölcsi és tanulmányi állapotáról az igazgató felelős és ezt a felelősséget nem oszthatja meg senkivel, mert megosztott felelősség megszűnik felelősség lenni.

Második: Iskoláinknak első sorban és a legnagyobb mértékben nem szakfelügyeletre, — nem szeretem ily összefüggésben ezt a «felügyelet» szót — hanem kiváló szakférfiak jóakaró, készséges közreműködésére van szükségök.

Az igazgatót is boldogítottuk — saját erélyes ellenzésem dacára — egy szabályzattal, melyről az országnak egyik legkitünőbb

igazgatója igen helyesen mondta, hogy a ki e szabályzatnak megfelel, az lehet igazgató, de megszűnik embernek lenni. Igazgató sem lesz, csak gép, főleg írógép. Mennyi haszontalan, gyerekes irka-fírka, melyet senki sem olvas, mert hiszen nem tanulna belőle semmit. Mennyi üres, teljesen értéktelen formalitás! A míg ez a rendszer divik, ne álmodjunk középiskoláink haladásáról. Az igazgatót meg kell tenni azzá, a mi rendeltetése: az iskola lelkevé, tanártársai vezetőjévé, a pædagogia és tudomány munkásává. Hogy ezzé lehessen, meg kell szüntetni azt a beteges és czéltalan papirfogyasztást, melyre ma el van ítélve, és el kell venni tőle minden pénzkezelést, melyhez a legkevesebb lateiner ember ért. Ez utóbbi a közmorál érdekében is óhajtandó, mert az ügyetlen pénzkezelés pénzzavarokra vezet és ezek már sok derék embert juttattak veszedelmes lejtőre. Ha van a tanári testületben ez irányban képzett ember (rendszerint a matematikus ez), a ki a pénzkezelést hajlandó elvállalni, ezt kell megbízni, ha nincsen, számíttat akad minden városban. A mit az állam e reformmal költségben veszít, sokszorosan nyeri vissza az igazgató értékesebb működésében. Ha az igazgató az iskola lelke és az iskola egész állapotaért felelős, bizonyára nagyobb pouvoirra is számíthat minden irányban, természetesen a központi kormány jóváhagyásával. Nem szabad neki tanárt küldeni, mely testületébe nem való; nagyobb szabadságot kell neki adni a tanterv helyi alkalmazásában; belátására kell bízni, hogy mikép boldogul azzal a sok gyerekes és neveltséges allotriával, melyekkel ma nálunk a tanárok és tanulók iskolai komoly munkáját veszélyeztetik.

És itt egy sajátságos, jellemző ponthoz értünk. Ha tudniillik valaki ily eszméssel előáll és ezeket józan okokon felül még a művelt külföld példájával is támogatja, a hol az igazgató csakugyan az, a minek nálunk is kellene lennie, rendszerint azt a feleletet nyeri, hogy ez ugyan igen szép és igen helyes, de ez nálunk nem lehetséges, mert a mi igazgatóink nem olyanok! Hogy a mi igazgatóink közt is van elég ember, a ki «olyan», azt talán sehol sem tagadhatják; de eleve fölteszik, hogy ezek kisebbségben vannak. Lehet, nem vitatkozom. De ki nevezte ki őket igazgatókká, ha igazgatóknak nem valók? És miért nevezték ki őket? E kérdésekre persze nincs felelet, mert mégis bajos bevallani, hogy az igazgatók kinevezésénél a legtöbb esetben oly indokok és oly befolyások érvényesülnek döntő faktorok gyanánt, melyek az iskola

érdekeinek és a tanárok pædagogiai és tudományos érdemeinek körén erősen kívül esnek.

Már említettem, hogy a mai rendszer keretében a főigazgató volna első sorban felelős az igazgatók kinevezéseért, mert hiszen ő ismeri legjobban tankerületének tanárait. De persze az a baj, hogy csak a saját tankerülete tanárait ismeri, míg esetleg egy másik tankerületből veszik az igazgatót. Ezt a kerületet természetesen a maga főigazgatója ismeri legjobban, s így lehetséges, hogy a központi kormány több, hivatalból melegen ajánlott egyén közül kénytelen választani. Hogy senkit meg ne sértsen, azután nem az ajánlottak sorából veszi emberét. [Hogy az igazgatói kinevezések tényleg miképen mennek véghez, az hivatalos titok; de hogy a főigazgatók minden ily kinevezésért hajlandók volnának a felelőséget elvállalni, azt teljesen kizártnak tartom.

A főigazgatónak is nagy baja, hogy csak egy tankerületet ismer, a tankerületnek nem kevésbé nagy baja, hogy csak egy-azon főigazgatója van. Az egyik kerületben egy klasszikus philologus, a másokban egy természettudós tölti be e tiszte, esetleg 20—30 esztendeig. Hogy ezen egyoldalúságnak következményei vannak, azt kár volna bővebben fejtegetni, persze következményei, melyeket én másutt találok, mint a hol rendszeren keresik. Mert én a szokásos felfogást, mely a főigazgatóban első sorban ellenőrt lát, hiábavalónak és gyermekesnek tartom. A mennyi ellenőrzésre a tanári testület és az igazgató szorul, azt minden nehézség nélkül elvégzi a központi kormány, mely ma is kormányoz, határoz, dönt és jövőre is kormányozni, határozni, dönteni fog. Közbenjáróra ebben az irányban egyáltalában nem szorul. A főigazgató legfőbb tiszte, meggyőződésem szerint, hogy a tanárnak működését úgy az iskolában, mint az irodalomban szaktudománya szempontjából elősegítse, mélyítse, értékesebbé tegye, a mennyire lehet, őt pædagogiai munkájában is irányítsa.

Bármit prédikáljanak hivatott és főleg nem hivatott kuruzslók, a kik maguk rendszerint rossz tanárok, a módszer mindenhatóságáról, a tanári működés eredményességének főfeltétele az alapos tudás, a soha nem szünetelő tudományos munka. Nem a pædagogia tette a német iskolákat nagygyá, hanem tanárainak kitzünő szakképzettsége és lankadatlan tudományos munkássága, — ha ugyan szabad még Németországra hivatkoznunk, melyet legújabb nyilatkozatok szerint már elértünk, sőt nem egy dologban

túlszárnyaltunk. Világos, hogy a tanárnak pädagogiai műveltségre szüksége van, és hogy tanításának sikerét nagy mértékben fokozza a helyes módszer alkalmazása: de ez a pädagogiai műveltség és ez a helyes módszer teljességgel haszontalan, ha a tanár elmarad a tudománytól.

És ez az az óriási veszedelem, mely iskoláinkat a mai rendszer uralma mellett fenyegeti. Ezt igen helyesen belátta a közoktatási kormány is, mely e bajon szünidei tanfolyamokkal és néha kiküldetésekkel segíteni iparkodik. Ez igen dicséretes törekvés, de távol sem elég. A vidéki tanár helyzete hazánkban általánosan igen szomorú. Az egyetemről tisztességes szakképzettséggel távozik a végzett növendék, már tudniillik oly szakképzettséggel, a milyen egy 22—24 éves fiatal embertől várható. Megnyerte tudományszakában az elengedhetetlen alapot, megismerkedett a tudomány módszerével és eszközeivel, tájékozást nyert szakának főbb ágaiban. Megtanulta, hogyan kell tovább tanulni és tovább dolgozni, hiszen, ha ezt nem teszi, néhány év lefolyása alatt elfelejtette, a mit tanult, a mit pedig nem felejtett el, abban elavul. Tanul-e tovább? Tanulhat-e tovább? Megvan-e a lehetősége, hogy magát tovább képezze, a tudományval haladhasson, esetleg maga is tudományos munkásságot fejtsen ki? Nem hiszem, hogy oly ember, a ki a mi vidéki viszonyainkat ismeri, e kérdésekre nyugodt lélekkel igennel merjen felelni, — azon kitűnő kivételek daczára is, melyeket mindnyájan jól ismerünk.

Ösztönzés nélkül, irányítás nélkül, eszközök nélkül, elismerés nélkül tengeti a legtöbb vidéki tanár életét. Mi egyetemi tanárok érdekes dolgokat tudnánk mesélni arról, hogy a kezünk alól kikerült fiatal tanár hogyan tartja fenn az első időben az összekötetést velünk, hogyan kér tőlünk tanácsokat és könyveket, hogyan dolgozik a mi folyóiratainkba — és hogyan lesznek levelei és küldeményei évről-évre gyérebbek, míg végre egészen megszűnnek. Esetleg néhány évig folytatott erélyes ellentállás és küzködés után a legtöbb lerakja a fegyvert és lelkesedés vagy magasabb ambíció nélkül végzi favágó munkáját, vagy beáll journalistának és felcsap kortesnek, mert in hoc signo vinces. Megszámlálhatatlan azon nagy reményekre jogosító tehetségek száma, melyek nálunk ily módon tönkre mennek, óriási veszteségére tudományos irodalmunknak is. Ha legalább erkölcsi elismerésre számíthatnának! De ki beszélhet nálunk ilyenről? Már két évtizeddel ezelőtt javasolta

Badics Ferencz, és legújabban Rombauer Emil, a kit már egyszer névtelenül idéztem, megújította azt a javaslatot, hogy évente meg kellene jutalmazni a legjobb két-három programmértékezést. Persze, hogy kellene, csakhogy ez nem elég, mert dolgoznak vidéki tanáraink a programokon kívül is, csakhogy munkásságukat nem igen veszik észre sem az előléptetéseknél, sem az áthelyezéseknél. A tanári körökben uralkodó kedvetlenségnek és elkeseredésnek itt van meggyőződésem szerint a főforrása, nem a fizetési nyomorúságban, mely szintén elég nagy ugyan, de látva az állami hivatalnokok országos nyomorúságát, ebbe még belenyugodnának tanáraink, ha becsületben megkapták, a mit az állam nekik valutában nem adhat.

E viszonyokon és állapotokon meggyőződésem szerint nem lehet másképp segíteni, mint az ugynevezett szakfelügyelet által, hogy ezt a helytelen és könnyen félreérthető terminust használjam. Jeles szakembereket, egyetemi és műegyetemi tanárokat, kiváló középiskolai igazgatókat és tanárokat kell fölváltva a vidéki iskolákba küldeni, a kik jóakaró tanácsukkal és készséges segítségkkel föntartsák a tanárookban a lelket, állandóan a központhoz és a tudományhoz csatolják, szakuk terén a tudomány haladásával megismertessék őket, irodalmi dolgozataikhoz a szükséges forrásokat és segédeszközöket juttassák nekik, — szóval: meggátolják, hogy erők és tehetségek veszendőbe menjenek ebben az országban, melyben a nemzetnek a legszerényebb erőre és legkisebb tehetségre is sürgősen szüksége van. És ne gondolja senki, hogy ily módon csak a nemzeti tudománynak teszünk szolgálatot, mely középiskolai tanáraink lelkes közreműködése nélkül el sem képzelhető. Épenséggel nem. Sőt lehet, hogy a fenti törekvésekből a tudománynak nem lesz mindég nagy haszna; ez nem is a főczél; de okvetetlenül nagy, kiszámíthatatlan nagy haszna lesz az iskolának, mert jó, lelkes, sikeres tanár csak az lehet, a ki a tudománynak él, mert nemes gondolkodást, önzetlenséget, önfeláldozást, igazi idealismust csak ezen forrásból meríthet.

E szakfelügyeletre a mi főigazgatóink mai helyzetükben nem használhatók, de rögtön használhatókká válnak, a mint Budapestre helyezik át őket. A mai vasuti hálózathoz fogva egy kis tulzással bátran állíthatni, hogy a legrövidebb út a vidéknek bármely helyére Budapestről vezet. Az összeköttetés nehézsége, mely régebben első sorban szükségessé tette, hogy a főigazgató kerületének valamely

középpontjában lakják, ez a főök régen megszűnt. Az a veszedelem pedig, mely a tanárt fenyegeti a vidéken, fenyegeti a főigazgatót is: könnyen elmarad a tudománytól, még a saját szakában is, a többi szakokat nem is tekintve, melyeknek haladását ez idő szerint voltaképp szintén nagy figyelemmel kellene kísérenie. Megengedem, hogy nemzetiségi, felekezeti vagy egyéb tekintetektől talán célszerűnek vagy épen szükségesnek mutatkozhatik, hogy néhány főigazgató tankerületében lakják, de a többieknél semmiféle ily tekintet nem jöhet szóba. Itt a fővárosban a főigazgatók természetesen a központi kormány organumává lesznek: testületileg dolgozzák fel a középiskolák ügyeit és az ügyosztály vezetőjének utasításai szerint járnak el. A részletekbe természetesen nem bocsátkozom, ezeknek megállapítását hivatottabbakra kell bíznom. Az iskolákat ők is, de egyéb kiváló szakférfiak is meglátogatják, főfigyelemmel arra, hogy egyetlen szak el ne hanyagoltassék. A mostani főigazgatók is jeles szakférfiak voltak; egynémelyik, a kedvezőtlen viszonyok daczára is, megmaradt annak. Itt a fővárosban mindnyájan újból kiváló szakférfiakká válhatnak. Mostani látogatásuk az egyes iskoláknál üres formalitás, melynek hasznát lehetetlen sokra becsülnünk. Egy derék szakférfiú látogatása esemény lesz az illető iskolában, mely bizonyára nem marad örvendetes eredmények nélkül. Ezt eddigelé is volt alkalmunk — persze az időhöz kötött fárasztó munka súlya alatt jóval kisebb mértékben — tapasztalnunk, midőn mint kormányképviselők vagy miniszteri biztosok a vidéki intézetek érettségi vizsgálatain résztvettünk. A ki azonban azt hiszi, hogy a miniszterium mai szervezetében képes vagy hivatva van a hazai középiskolák vezetésére, irányítására, fejlesztésére: az bátran napirendre térhet fejtegetéseim fölött, mert a vaknak hiába magyaráznám a színeket.

Végére értem felszólalásomnak. Rámutattam a nézetem szerint fenforgó bajokra, javaslatot tettem orvoslásukra. Ily rövid czikkben természetesen igen töredékesek úgy adataim, mint javaslataim. Nem is czélzok egyebet, mint hogy napirendre tűzzem a kérdésnek oly oldalait is, melyeket előzőim óvatosan kerültek. Hogy igazságtalansággal és tulzással fognak vádolni, azt természetesen találok; de reménylem és kívánom, hogy személyi tendenciákkal ne gyanúsítsanak vagy azzal az intenczióval, mintha a fenforgó bajokról, melyek régi fejlődés eredményei, a mostani kormányt vádolnám. Én egyáltalában nem vádolok senkit, csak a

rendszert, mely jeles erőket is megbénít és üdvös törekvéseket is sikertelenné tesz. Igen, én azt hiszem, hogy nálunk sok ember nincsen a maga helyén; de egy szóval se állítom, hogy nem teszi meg bárki is legjobb tudása szerint és kellő buzgalommal kötelességét, és úgy vagyok meggyőződve, hogy a rendszer megváltoztatásával olyanokban is nyerhetünk értékes dolgozó társakat, a kik most nem tudják kellően érvényesíteni erejüket.

Lesz-e felszólalásomnak sikere, nem tudom; de nem vagyok minden reménység nélkül, mert közoktatásunk élén oly férfi áll, a ki igazán komolyan dolgozik és komolyan akarja a legjobbat. Ha egyszer-máskor téved, az is csak onnan van, mert maga nem tehet mindent és mert nagyon könnyen megnyerhető minden javaslatnak, mely üdvösnek ígérkezik. De tudjuk jól, mennyi helyes és egészséges eszme származik tőle vagy nyert benne lelkes pártfogót. Reményilem és óhajtom, hogy a középiskolák felügyeletének ügyét is tegye minél előbb megfontolása és buzgalma tárgyává.

HEINRICH GUSZTÁV.

IFJUSÁGI ELŐADÁSOK A KOLOZSVÁRI NEMZETI SZÍNHÁZBAN.

Az ifjusági előadások ügye, a mely Budapesten, úgy látszik, csődöt mondott, a kolozsvári nemzeti színházban, mondhatom, teljes sikerre jutott. Az országos tanáregyesület kolozsvári köre már tavaly kezébe vette ezt az ügyet. Kovács Dezső a tanári kör 1900 szept. 22-iki gyűlésén felolvasást tartott az ifjusági előadásokról s tervezetet mutatott be a szempontok kijelölésével. A kör elfogadta a tervet és bizottságot küldött ki az ifjusági előadások sorozatának megállapítására és ellenőrzésére. E bizottság alulírt elnöklete alatt több ülést tartott az előadások megvitatása, a technikai rendezés, a conference-ok megtartása ügyében annyival inkább, mert a színház viszonyai többször módosítást kívántak az előre megállapított tervezeten. Így pl. a márcziusra kitűzött *Oresteia* a vendégszereplő Jászay Mari betegsége miatt egészen elmaradt, *Shakspeare-tragédiát* pedig csak egyet lehetett adni, Julius Cæsart. Mindamellett a 15 előadásból álló cyklus — általában minden második vásár-